

ZLATKO KARAC

CRTEŽOM KROZ SJEĆANJA – BRANKO KINCL, BORKA BOBOVEC

IZLOŽBA

EVOKING MEMORIES WITH DRAWINGS – BRANKO KINCL, BORKA BOBOVEC

EXHIBITION

The exhibition of architectural drawings from the donation of Branko Kincl, member of the Academy, to the Croatian Museum of Architecture of the Croatian Academy of Sciences and Arts is a rich collection of unknown drawings of the author himself but also of his numerous co-authors and collaborators on joint projects. The exhibition is a memory of the pre-computer era when architecture used to be drawn by hand using pencil, pastel, pen or watercolour. It is a determined attempt by the author to get the architectural drawing back on the gallery scene with dignity it deserves as an autonomous art discipline. It also serves to remind today's computerized profession of the time when analogue graphics – ranging from a free hand-drawn croquis on a sketch paper to a technical drawing or art-inspired perspective – were an integral part of every project. The exhibition presents around seventy drawings produced over a 60-year long creative architectural career.

Hrvatski muzej arhitekture HAZU
Zagreb, 29.1.-8.4. 2020.

Autori izložbe i likovnog postava: Branko Kincl,
Borka Bobovec
Suradnja: Iva Ceraj, Ana-Marija Zubović
Tehnička podrška: Vid Seselj
Dizajn: Sara Pavleković Preis

Tekstovi u katalogu: Andrija Mutnjaković, Zvonko Maković,
Borka Bobovec, Branko Kincl
Riječ na otvorenju: Andrija Mutnjaković i autori

Prijatelj izložbe: Kamgrad d.o.o.

U doba treće računalne revolucije i dominantnoga parametrickog projektiranja arhitekture, kada kompjutori više nisu samo alati za brzo i precizno iscrtavanje nacrt (što su još donedavno bili), već su danas uz napredne programske mogućnosti postali gotovo ravnopravni sukreatori likovnih i prostornih zamisli – kako to svjedoče, primjerice, projektantski prosede jednoga Patricka Schumachera, algoritmirane krivulje Zahe Hadid ili neeuclidiske kompozicije Franka Gehryja – vidjeti u izložbenim prostorima arhitektonski crtež risan rukom postalo je rijetko iskustvo gotovo posve nestaloga umjetničkog žanra.

Za razliku od crteža u drugim likovnim umjetnostima, gdje je sam crtež još uvijek čisto riegljovsko *umjetničko htijenje*, početak i kraj onoga što je umjetnik želio izraziti – u arhitekturi je ta grafička rezultanta tek početak puta, pomoćno sredstvo u vizualizaciji prve ideje, a potom i nuždan tehnički dokument, kotirani nacrt koji će poslužiti za materijalizaciju graditeljskog djela. Stoga je arhitektonski crtež danas najčešće efemeran i brzo zaboravljen komad papira koji se ne čuva, ne potpisuje, niti izlaže, iako je u prošlosti imao samosvojno mjesto u razvoju svake arhitektonske kreacije. Sjetimo li se ne tako davne izložbe opusa Hermana Bolléa u MUO-u i povremenih *fin du siècle* ekskursa s uvidom u nenadmašni crtački talent Wagnerovih učenika Viktora Kovačića, Alojza Bastla ili samosvojnoga likovnog dara Aladara Baranyaija, primijetit ćemo da je minuciozni školovani crtež tada često bio 'jaci' i od same arhitektu-

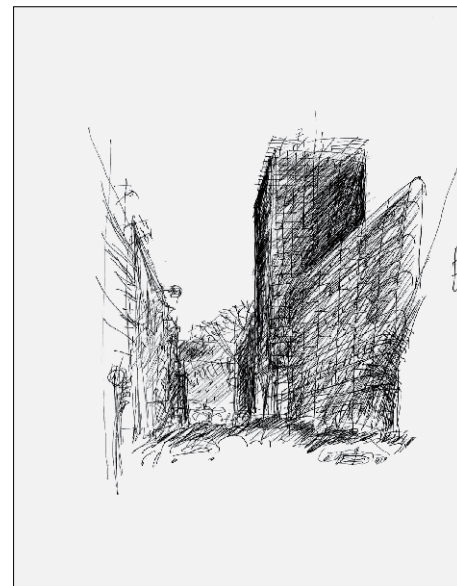
re koju prikazuje. Prije stotinjak i više godina kada je nadmetanje između studija arhitekture na Likovnoj akademiji i Politehnici, kako na izložbama tako i u stručnoj periodici, redovito bilo dokumentirano besprijekornim grafičkim vizualima – arhitektonski je crtež još uvijek imao primarnu važnost i bio je publiciran puno češće od samih realizacija.

Međuratna je moderna u tome bila posve praktična, funkcionalno fokusirana više na 'nacrt', a manje na 'crtež' (kakva *differentia specifica!*), no od 1950-ih će godina gotovo do kraja milenija kulturu crteža na zagrebačkoj arhitektonskoj skoli iznova revitalizirati slikari Kamilo Toma i potom Josip Vaništa. Posljednji izdanak te fine škole arhitektonskog crteža vidjeli smo nedavno na autorskoj izložbi profesorice Renate Waldgoni u zagrebačkoj galeriji *Oris*. Vanistin je edukacijski koncept od svakoga školovanog arhitekta stvarao dostatno kultiviranog crtača vlastite arhitekture (do pojave kompjutera sredinom 1990-ih, kada i Vaništa odlazi u mirovinu). U razdoblju 1980-ih i dijela 1990-ih kao jedina profesionalna, pritom iznimna, autorska osobnost u domeni umjetničkoga arhitektonskog crteža *sui generis* profilirala se arhitektica Branka Kaminski (1956.-2002.). Upravo su se njene posljednje, rukom rađene pastelne perspektive arhitektonskih natječaja mimošle s prvim digitalnim 3D renderiranim vizualizacijama novoga vremena i u tome je trenutku arhitektonski crtež naizgled izgubio bitku svoga bitka...

KINCLOVA MAPA CRTEŽA

Izložba *Crtežom kroz sjećanja*, koja je odnedavno postavljena u Hrvatskome muzeju arhitekture, zanimljiv je autorski pokušaj akademika Branka Kincla i ravnateljice Muzeja dr.sc. Borka Bobovec da arhitektonski crtež vrata na zagrebačku galerijsku scenu s dignitetom samosvojne umjetničke discipline te da današnju kompjutoriziranu struku podsjetite na vrijeme kada je analogna grafika – od prostorućnoga krokija na skicn-papiru, do tehničkih nacrt ili umjetnički nadahnutih perspektiva – bila sastavni dio svakoga projekta. Doba je to debelih 6B olovaka, drvenih bojica i crtaćeg ugljena za prvu kreativnu misao, tvrdih 7H grafitnih mina za precizne inženjerske nacрте, pera za tuš, hamer papira i pauza, ozalit-kopija koje su se razvijale u amonijaku i brzo blijedjele na suncu...

Za izložbu su autori izdvojili sedamdesetak crteža iz Kinclove 'arhivske mape' (nedavno donirane Muzeju arhitekture), u koju je on tijekom zamalo 60 godina kreativne projektantske karijere gotovo slučajno i bez svjesnoga kolekcionarskoga koncepta ponekada 'pospremao' ono što je nakon završenoga posla, predanog natječaja ili projekta ostalo na stolu. Uputno se tako skupila iznimna, nikada videna zbirka od nekoliko stotina artistskih crteža i klasičnih arhitektonskih nacrt – što onih koje je rukom risao sam Branko Kincl, što onih koje su ostavili njegovi koautori i suradnici na brojnim projektima, odreda

korifeji struke. Kako je na otvorenju izložbe sam autor spomenuo – te lijepe, iako često efemeralne i slučajne, crteže jednostavno je ulagao u mapu jer mu je „... nekako bilo žao da se bace“. A, posljedično, stvoren je fundus specifične likovnosti i autentične građe jednoga vremena, o čemu u predgovoru katalogu Zvonko Maković piše: „Zbirku ovih crteža mogli bismo s puno razloga razumjeti i kao alternativnu povijest naše novije arhitektonске baštine. U onoj pravoj i legitimnoj povijesti susrećemo se s realiziranim objektima i gledamo djela u kojima je udio projektanta obično zamagljen i maskiran slojevima koje su na njegovu osnovicu ugrađivali drugi. Ovdje, na crtežima svega toga nema i zato i ističem značenje aure koja iz njih zrači...“

Ta sintagma ‘alternativne povijesti’ dodatno bi se mogla osnažiti i činjenicom da su na izložbi prikazana brojna arhitektonska djela koja nikada nisu izvedena (konceptualne studije, natječajna rješenja, projektne inačice...), no kao kreativni doprinos suvremenoj hrvatskoj arhitekturi ona ipak postoje u virtualnom svijetu Kinlove mape crteža. Vremenski raspon te ‘povijesti’ na izložbi je predstavljen u autorskoj selekciji koja seže od prvoga Kinclova natječaja iz 1964., do posljednjega velikog projekta za zračnu luku u Teheranu iz 2019. godine. Nižu se tu brojni Kinclovi projekti, ponajviše za Zagreb – poput bloka ‘Badel’, SRC Šalata, natječaja za NSK ili za ‘Gradski podrum’ u Cesarčevoj ul., stadiona Maksimir...

KORIFEJI STRUKE

Uz crteže samog autora izloženi su i grafički unikati njegovih brojnih kolega – od Kinclovih karizmatičnih profesora Nevena Šegvića, Andre Mohorovičića i Mladena Vodičke, do generacijski bliskih suradnika i koautora poput Željka Mačeka, Zvonka Kralja, Zdenka Metera, Ivana Jurasca, Nikole Filipovića, Velimira Neidhardta, zatim njegovih onodobnih asistenata i suradnika s Arhitektonskog fakulteta – Dražena Juračića, Aleksandra Homadovskog, Ivana Crnkovića, Nikole Polaka i najmlađih – Anete Mudronja Pletenac i Luke Kincla...

Ipak, među svima navedenim arhitektima posebno mjesto pripada nedavno preminulom profesor emeritusu Nikoli Filipoviću, koji je tijekom nekoliko desetljeća bio najčešći i kreativno najbliži Kinclov suautor na brojnim kapitalnim projektima. Svojim crtačkim darom i osebujnim likovnim stilom Filipović je i u struci i na široj kulturnoj i društvenoj sceni Zagreba stekao gotovo kulturni status, pa ne iznenađuje što je i na ovoj izložbi zastupljen s čak 28 radova u svim zamislivim tehnikama – olovci, tušu, pastelama, fotografiji i kolažu, flomasteru, pa čak i kemijskoj olovci (!) – i u svemu tome pokazao se kao podjednako dobar, virtuozan crtač! Steta što na izložbi nije bilo moguće pokazati i nešto od njegovih crteža koje je tijekom predavanja studentima kredom na ploči risao i desnom i lijevom rukom, a na kraju sata slušači su ploču redovito fotografirali za ‘alternativnu povijest’ jer su ti

NIKOLA FILIPOVIĆ, BRANKO KINCL: STAMBENO-POSLOVNA ZGRADA NA IBLEROVU TRGU U ZAGREBU, IDEJNO ARHITEKTONSKO-URBANISTIČKO RJEŠENJE, 1992. [KEMIJSKA OLOVKA / PAPIR / 21.0x29.7 CM]

fantastični crteži trajali tek koju minutu – do vlažne spužve spremalice!

Iako je Kinclova izložba u Muzeju arhitekture ugostila brojne vrsne crtače iz njegove mape, valja istaknuti da je Branko Kincl ovom prigodom skromno i posve decentno izložio i tek petnaestak vlastitih crteža – od picassovskih krokija i minijatura ‘u dvije linije’, do kompleksnih crteža velikoga mjerila i minuciozne tehničke perfekcije. Uz afirmiranoga projektanta, arhitekta paradigmatičkih djela naše suvremene arhitekture o kojima se već mnogo zna, Kincla ovom prigodom upoznajemo i kao vrsnog crtača fine grafičke geste.

Na žalost, zbog corona-virusa od ozujka su zatvoreni svi zagrebački muzeji, pa je ovu izložbu stigao pogledati tek malen broj posjetitelja. Steta, jer predstavljeni su doista rijetki, nepoznati eksponati ponajboljih crtača u hrvatskoj suvremenoj arhitekturi.

* Tekst je prilagođeni prikaz izložbe koji je autor pod naslovom *Memento nestalom vremenu crtane arhitekture* objavio u časopisu „Vijenac“, MH, br. 680 (26.3.2010.): 22, Zagreb